

■ УДК [008 :061]: 379.8 (477. 81)

В. Б. Тюска, кандидат педагогічних наук, Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

КУЛЬТУРОЛОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ – ОРГАНІЗАТОРІВ ДОЗВІЛЛЯ В КЛУБАХ

Висвітлюється проблема розвитку студентів у процесі клубної діяльності. Розкрито можливості інтелектуально-творчого напряму роботи клубу як одного із засобів, що сприяє розвиткові майбутніх фахівців. Розроблена діяльність клубу як своєрідного центру професійного становлення, який інтегрує клубні напрями роботи: культурологічний, інтелектуально-творчий, професійно-науковий. Представлено досвід студентського клубу «Спалах», який діє при кафедрі культурології та музеєзнавства РДГУ. Проаналізовано методіку організації інтелектуальних ігор.

Ключові слова: потреби студентів, культурологічна діяльність, клуб, інтелектуально-творчі ігри, педагогічна творчість, професійне становлення, самовдосконалення.

В. Б. Тюска, кандидат педагогических наук, Ровненский государственный гуманитарный университет, г. Ровно

КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ БУДУЩИХ ПЕДАГОГОВ – ОРГАНИЗАТОРОВ ДОСУГА В КЛУБАХ

Освещена проблема развития студентов в процессе клубной деятельности. Раскрыты возможности интеллектуально-творческого направления работы клуба как одного из средств, способствующих развитию будущих специалистов. Разработана деятельность клуба как своеобразного центра профессионального становления, который интегрирует клубные направления работы: культурологический, интеллектуально-творческий, профессионально-научный. Предложен опыт студенческого клуба «Спалах», который организован при кафедре культурологии и музееведения РГГУ. Проанализировано методіку организации интеллектуальных игр.

Ключевые слова: потребности студентов, культурологическая деятельность, клуб, интеллектуально-творческие игры, педагогическое творчество, профессиональное становление, самосовершенствование.

V. B. Tiuska, Candidate of Pedagogical Sciences, Rivne State Humanitarian University, Rivne

CULTUROLOGICAL ACTIVITY OF THE FUTURE TEACHERS – ORGANIZERS OF LEISURE IN CLUBS

The article deals with the problem of students' development in the club activities. The possibilities of the intellectual-creative approach

of a club as a means of the development of future professionals have been determined. It has been designed the club activity as a special center of professional development that integrates the spheres of the club work: culturological, intellectual-creative, professional-scientific. It has been submitted the experience of the students' club «Spalakh» ("Flash"), acting at the Department of Culturology and Museums Studies of Rivne State University in Humanities. The technology of intellectual games organizing has been analyzed.

Key words: students' needs, culturological activity, club, intellectual-creative games, pedagogical creation, professional development, self-improvement.

Постановка проблеми. Під час розгляду проблеми, увага зосереджувалася насамперед на розвиткові потреби студентів у професійній творчій самореалізації. Потреба (в психології) — стан індивіда, зумовлений необхідністю, яку він відчуває в об'єктах, потрібних для його існування і розвитку, що є джерелом його активності. Розглядати будь-яку сферу діяльності відокремлено від інших неможливо, оскільки «психологія культури вивчала особистісне ставлення до культури, своєрідність духовного насичення людини в межах певного культурного простору, виокремлювала культурно-історичні типи особистості, характерні для наявного соціуму» [1, с. 17]. Тому, прогнозуючи в студентів творчий процес у сфері культурологічної діяльності, не слід ігнорувати природні (креативні) потреби студентської молоді і ті, які виникають стихійно, чи є спеціально прогнозованими в процесі їх професійного становлення (соціально-культурологічні). Тобто для формування потреби акцентувалося на тому, що вони усвідомлюються як конкретні спонукання-мотиви до певних видів педагогічної діяльності, в яких потреби задовольняються. Таке розуміння ґрунтується на тому, що мотиви утворюють мотиваційний синдром потреби, тобто стійкий синтез мотивів, які зумовлені задоволенням певної потреби [2].

Оскільки це дослідження спрямоване на розвиток творчого майбутнього педагога — організатора дозвілля, то акцентується на духовних потребах, які є джерелом творчої активності особистості, тому що ґрунтуються на інстинкті до самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми розвитку інтелектуально-творчих здібностей студентів у процесі позааудиторної роботи, зокрема в клубній діяльності, завжди були і є об'єктом уваги багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Досліджували особливості педагогічної творчості й інновацій Л. Кекух,

О. Волошенко, Л. Буркова, Н. Федорова, З. Гіптерс; проблеми, пов'язані з професійним самовихованням, самовдосконаленням особистості, — І. Бех, О. Дубасенюк, О. Киричук, Н. Ничкало, О. Пехота, В. Орлов; педагогіку дозвілля студентів — А. Воловик, Л. Кондрашова, Т. Сущенко.

Мета статті — розкрити можливості інтелектуально-творчого напрямку роботи клубу як одного із засобів, що сприяє розвитку творчого потенціалу майбутніх фахівців.

Виклад матеріалів дослідження. Зважаючи на психологічні особливості студентів та специфіку навчального закладу, розроблено діяльність клубу як своєрідного центру професійного становлення, який інтегрує клубні напрями роботи: культурологічний, інтелектуально-творчий, професійно-науковий.

Одним з експериментальних центрів дослідження є студентський клуб «Спалах», організований при кафедрі культурології та музеезнавства РДГУ з метою виховання ціннісного ставлення до особистості педагога — організатора дозвілля, долучення до професійно-творчої діяльності, розвитку інтелектуально-професійних здібностей студентів.

Важливою в професії педагога — організатора дозвілля є його професійна позиція. «Соціальна позиція педагога складається із системи його поглядів, переконань і ціннісних орієнтацій. Професійна позиція — ставлення до педагогічної професії, мети та засобів педагогічної діяльності. Педагог може відігравати роль інформатора, диктатора, керівника, натхненника. Кожна із цих професійних позицій надає позитивний і негативний ефект залежно від особистості педагога, його соціальних позицій» [3, с. 103]. У зв'язку із цим, діяльність клубу спрямувалася на розвиток у студентів якостей творчої особистості, які б зробили їх спроможними до активної участі в навчанні, а надалі — і в професійній діяльності. Суттєвим моментом у досягненні цієї мети є виховання в членів клубу культури мислення, формування абстрактного, поняттєвого, творчого типів мислення.

Методи абстрактного мислення, прийоми творчої уяви, інтуїції майбутні педагоги — організатори дозвілля опановують за допомогою інтелектуально-творчого напрямку роботи клубу. Вони тренують і розвивають теоретичне, логічне, абстрактне мислення, пам'ять, геометричну уяву, творчу інтуїцію, винахідливість, кмітливність, увагу, майстерність планування та прийняття оптимального рішення в складній ситуації.

Під час проведення інтелектуально-творчих ігор основними є принципи доступності, свідомості й активності, ефективності здобуття знань, послідовності та систематичності. Прагнучи до їх реалізації в процесі опанування методики інтелектуальних ігор, організатор клубу має зважати на специфіку кожної гри, поряд з традиційним пояснювально-ілюстративним методом використовуючи проблемний, частково-пошуковий та дослідницький. Проблемний метод передбачає активізацію самостійної пізнавальної діяльності студентів, яким пропонуються спеціально підібрані завдання (задачі, етюди, що потребують подолання певних труднощів: аналізу, використання попереднього досвіду, його актуалізацію). Під час підбору проблемних завдань необхідне глибоке проникнення в психологічну сутність розумової діяльності студентів, знання індивідуальних особливостей, рівня їх попередньої підготовки. У такому разі заняття зацікавлюють, активізують мислення, спрямоване на подолання тих труднощів, які стимулюють творчий пошук вирішення того чи іншого завдання.

Достатньо часто в діяльності клубу застосовується частково-пошуковий метод. Його суть — надання студентам можливості самостійно шукати способи вирішення складної проблеми: оцінка позиції, складання плану гри, передбачення варіантів і порівняння їх доцільності, вибір з них оптимального. Це й аналіз інтелектуальних ігор з метою визначення наявних помилок, і самостійна підготовка з аналізом майбутніх суперників, і дослідження різних позицій для визначення нових неочікуваних варіантів. Ця форма клубної роботи надає значних можливостей для розвитку пізнавально-творчої діяльності. Орієнтуючись на клубні завдання, впроваджується програма навчання гри, вправи для розвитку уваги, тренування уяви, творчого мислення, що передбачають інтелектуально-творчий розвиток студентів в умовах клубу.

Однак слід відзначити необхідність самостійного здобуття знань. Тільки в тому разі, коли студент сам зрозумів прийоми, правила, можна говорити про розвиток творчого мислення. Крім того, ці вправи мають бути проблемними.

Участь студентів в інтелектуальних іграх збагачує їх пізнавальний досвід, активізує увагу, пам'ять, розумову діяльність. Упровадження інтелектуально-творчої діяльності стало продовженням роботи над розвитком творчого мислення в позааудиторний та позааудиторний часи. До такого напрямку роботи клубу долучено студентів, котрі із задоволенням беруть у ньому участь. Досвід засвідчив, що використання інтелектуально-творчих ігор — це

засіб проведення культурного дозвілля, формування особистості та рис характеру, розвитку розумових здібностей.

Однією з нетрадиційних форм роботи клубу є колективно-творча справа, яка відбувається в атмосфері відвертості, співробітництва, творчості (згідно з І. П. Івановим). Пріоритетними є розвиток у студентів тих складових життєдіяльності, які недостатньо пізнані, потребують колективного пошуку. КТС — формування потреби в пізнанні, свідомого, зацікавленого ставлення до книг, навчання і майбутньої професії, всього, що сприяє творчій самоосвіті. Пізнавальні колективно-творчі справи мають значні можливості для розвитку таких здібностей особистості, як прагнення до пізнання невідомого, цілеспрямованість, наполегливість, творчої уяви, формування бажання діяти творчо, професійно. Наприклад, актив клубу «Спалах» провів розповідь-естафету — колективну пізнавальну справу. Її мета — пізнання істотних відмінностей між студентами, оцінювання інтелектуальної атмосфери в групі, яка впливає на розвиток власного інтелекту. Такі спостереження надають можливості членам клубу виявити цікаві відмінності між студентами, а також окремими педагогами.

Діяльність клубу «Спалах» ґрунтується на принципі спадкоємності. Форми і методи роботи впроваджувалися поетапно. Наприклад, на першому етапі, коли студенти I-II курсів проходять адаптаційний період, за доцільне вважалось вивчення біографій відомих педагогів, митців, науковців. Під час педагогічних читань студенти мають змогу акцентувати на формуванні і становленні поглядів, переконань, схильностей у процесі професійного становлення корифеїв педагогічної сфери ще в студентські роки. Особисті спогади, історично-педагогічні й інші джерела переконують студентів, що саме участь у клубній діяльності в студентські роки відіграла важливу роль у становленні та самореалізації цих педагогів.

Особливо зацікавлювали сторінки, що характеризують процес педагогічного становлення відомих учених. Студенти активно долучаються до полеміки на основі проблемно-пошукових запитань. Життєві сторінки педагогів спонукають студентів до науково-творчої діяльності, формують потребу до різностороннього розвитку, вивчення культурно-педагогічного досвіду.

Поширенню досягнень педагогічної та мистецької науки в нашій роботі сприяли дні науки, дидактичні ігри, олімпіади, читання, бесіди, засідання «За круглим столом». Студенти внаслідок запам'ятали підготовлену програму читань членами клубу на тему:

«Діалог з культурологічними ідеями педагогів К. Д. Ушинського, А. С. Макаренка, В. О. Сухомлинського», яка проводилася в рамках тижня професійної майстерності. Щоб спонукати майбутнього педагога — організатора дозвілля до творчості, організовано засідання круглого столу. «Формування професійної культури майбутнього педагога», «Сучасному уроку — новаторську методику», «Творчість — запорука успіху» тощо. Під час їх проведення студенти ознайомлюються із сучасними формами роботи в контексті педагогічної творчості, що покликані розвивати потребу у творчій діяльності, долучати майбутніх педагогів до науково-дослідницької роботи.

Аналіз творів на педагогічні теми дозволить вирішити немало виховних завдань і, насамперед, сприятиме розвиткові в майбутніх фахівців педагогічного, творчого бачення.

На другому етапі діяльності клубу розглядаються теоретико-пізнавальні проблеми, що спрямовують студентів II-III курсів на фахову підготовку: творча особистість педагога; історія та сучасність; професійна культура майбутнього педагога — організатора дозвілля; інноваційна технологія в культурологічній діяльності тощо.

У клубі використовуються різноманітні форми діяльності. Наприклад, ознайомлення з досвідом, опублікованим на сторінках праці М. М. Поташника «Педагогічна творчість: проблеми розвитку і досвід» [4], де автор розкриває правила педагогічної творчості та поради, як подолати навчально-виховні проблеми на творчому рівні. Мінілекції студентів художньо-педагогічного факультету на тему «Я — майбутній педагог — організатор дозвілля» (індивідуальна поведінка, професійні здібності особистості, психологічний тренінг); етико-психологічні ігри, що навчають дослухатися до особистості, пізнавати її; педагогічний міст «Досвід і почин» — досвідчені викладачі та студенти висловлюють своє ставлення до навчально-пізнавальної діяльності, психологічної підготовки майбутнього педагога як необхідної передумови педагогічної майстерності; «педагогічна скарбничка» — аукціон педагогічних та творчих ідей. В основі цього етапу роботи — проблема виявлення, поширення й упровадження передового педагогічного та культурологічного досвіду.

Висока активність студентів проявляється тільки в діяльності. Саме тому передбачаються такі форми роботи, які допомагають студентам побачити культурологічну теорію в дії, використати її для вирішення практичних завдань щодо систематичної роботи

над собою [5, с. 14]. Однією з таких форм роботи є конкурси, в процесі яких студенти мають можливість розкрити певні аспекти професійної майстерності, перевірити педагогічну обізнаність, виявити рівень сформованості вмінь творчо виконувати завдання; створюються умови для розвитку таких якостей, як педагогічна спостережливість, педагогічна кмітливність, творчість, організаторські здібності, вміння прогнозувати результати засобів і методів досягнення поставленої мети.

У процесі клубної діяльності використовувалася і така форма, як тиждень професійної майстерності. Це масовий захід, який проводиться як підсумок проведеної за рік позааудиторної роботи зі студентами. Тиждень присвячується актуальним проблемам педагогіки і психології, досягненням провідного культурологічного досвіду. Ця форма колективної діяльності має значні можливості щодо розвитку професійних інтересів студентів, педагогічної освіченості й професійного мислення, організаторських і педагогічних здібностей, формування творчих важливих якостей особистості, які забезпечують інтелектуально-творчу готовність студентів до професійної діяльності.

Поступово студенти переходять до третього етапу діяльності клубу «Спалах» — технологічний рівень: розробляють методики, форми роботи, програми, інноваційні підходи, поліпшують професійну майстерність, ілюструючи її під час заходів, конкурсів та творчої діяльності.

Отже, діяльність клубу ґрунтується на професійно-творчій основі та принципах спадкоємності й різновіковості. Завдання «Спалаху» полягає в тому, щоб вільний від обов'язкових навчальних занять час використовувати з метою професійного самовдосконалення студентів. Вирішення його спонукало до визначення в процесі роботи мети, змісту, методів, форм організації студентського клубу. Регулярні засідання активу клубу, навчання його активістів, конференції, бесіди циклу «За круглим столом», зустрічі з педагогами, митцями, вихованцями — ці форми збагачували клубну діяльність професійним змістом, сприяли розвитку в студентів творчості.

Висновки. Студентський клуб у цьому дослідженні — це школа, де студенти вдосконалюють методику культурно-дозвіллевої та виховної роботи і реалізують себе як майбутні творчі фахівці.

У дослідницькій роботі ми зважали й те, що якою б високою не була активність студентів і активу клубу, виховний ефект його діяльності передбачає обов'язкову наявність професійного

наставника, обов'язками якого є спрямовувати увагу студентів на організаційні питання, сприяти розвитку в майбутніх педагогів організаторських умінь і навичок, здійснення творчих видів діяльності. Звичайно, позиція педагога-наставника опосередкована, значною мірою його стосунки зі студентами проявляються на рівноправних засадах — принципі спадкоємності поколінь.

Результати дослідження розвитку майбутніх педагогів-організаторів дозволяють засвідчити, що інтелектуально-творчий напрям клубної діяльності значно вплинув на рівень сформованості таких чинників творчості, як творча уява, творчий підхід до оцінювання, творче ставлення, асоціативність мислення. Слід зазначити, що під час дослідження в умовах клубної діяльності зазнали впливу такі складові інтелектуальної творчості, як ступінь креативності, інтуїції, оригінальності мислення.

На основі результатів дослідження, розширено програму студентських клубів та внесено корективи в діяльність, яка підвищує мотивацію студентів. На початковому етапі професійної діяльності актуалізується потреба в самоствердженні, яка проявляється в прагненні молодого фахівця набути суспільного визнання щодо правильності його професійної діяльності, бажання досягти успіху, прояву зусиль під час опанування інноваційних підходів, педагогічно-мистецької технології.

Список використаних джерел

1. Культурологія : навч. посіб. / за ред. Т.Б. Гриценко. — Київ : Центр навч. літ., 2007.
2. Орлов В.Ф. Професійне становлення майбутніх вчителів мистецьких дисциплін: теорія і технологія / В.Ф. Орлов. — Київ : Наук. думка, 2003.
3. Жигір В.І. Професійна педагогіка : навч. посіб. / В.І. Жигір, О.А. Чернега ; [за ред. М.В. Вачевського]. — Київ : Кондор, 2012.
4. Поташник М.М. Педагогическое творчество: проблемы развития и опыт / М.М. Поташник. — Київ : Рад. шк., 1988.
5. Цюлюпа С.Д. Педагогічні умови формування культури вільного часу студентів : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.06 / С.Д. Цюлюпа. — Київ, 2004.

References

1. Kulturolohiia: navch. posib. / za red. T.B. Hrytsenko. — Kyiv : Tsentr navch. lit., 2007.
2. Orlov V.F. Profesiine stanovlennia maibutnikh vchyteliv mystetskykh dystsyplin: teoriia i tekhnolohiia / V.F. Orlov. — Kyiv : Nauk. dumka, 2003.

3. Zhyhir V.I. Profesiina pedahohika : navch. posib. / V.I. Zhyhir, O.A. Chernieha ; [za red. M.V. Vachevskoho]. — Kyiv : Kondor, 2012.
4. Potashnik M.M. Pedagogicheskoe tvorchestvo: problemi razvitiia i opyt / M.M. Potashnik. — Kyiv : Rad. shk., 1988.
5. Tsiuliupa S.D. Pedahohichni umovy formuvannia kultury vilnoho chasu studentiv : avtoref. dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.06 / S.D. Tsiuliupa. — Kyiv, 2004.

■ UDC [008 :061]: 379.8 (477. 81)

CULTUROLOGICAL ACTIVITY OF THE FUTURE TEACHERS – ORGANIZERS OF LEISURE IN CLUBS

Tiуска V. B., Candidate of Pedagogical Sciences, Rivne State Humanitarian University, Rivne
tyuska 14@ mail. ru

The aim of the research is outlining of the possibilities of the intellectual-creative approaches of a club as a means of development of future teachers- entertainment organizers' creative potential.

Research methodology. The article deals with the problem of students' development during club activity. It has been analyzed the need of students in the professional creative self-improvement. The possibilities of intellectual-creative approach of a club as a means of the development of future professionals have been determined. It has been designed a club activity as a special center of professional development that integrates club areas of work: culturological, intellectual and creative, professional and scientific.

Results. It has been submitted the experience of the students' club «Spalakh» ("Flash"), acting at the Department of Culturology and Museums Studies of Rivne State University in Humanities with the goal to involve students into professional-creative activity of a teacher-leisure organizer. The article characterizes intellectual and creative games and principles of their accessibility, awareness and activity, strength of mastering of knowledge, consistency and systematic character. The technology of intellectual games organizing has been analyzed.

Novelty. The club activities aim to develop skills of a creative personality in students that make them be able to participate in training actively as well as in the future profession. Explanatory, illustrative, problematic, partly-searching and research methods of games organization have been revealed.

The practical significance. As the result the culture of thinking to the club members is inculcated, abstract, conceptual and creative thinking are formed. With the help of the intellectual-creative approach of the club the future teachers-leisure organizers master the methods of abstract thinking, techniques of creative imagination, intuition. They also

train and develop the theoretical, logical, abstract thinking, memory, imagination, creative intuition, creativity, attention, skills of planning and optimal-decision solution in a problematic situation. Various forms of work that enrich club activities with the professional content contribute to the upbringing of readiness for creative self-realization in students, such as contests, intellectual-creative games, different activities, a week of professional craft, conferences, discussion marathon, lectures, conversations of a cycle "At the round table", collective creative business, meetings with teachers, artists, trainees.

Key words: students' needs, culturological activity, club, intellectual-creative games, pedagogical creation, professional development, self-improvement.

Надійшла до редколегії 15.01.2015 р.